

Snacka om brott – en podd från Brå

Almedalen 2018

Brott mot äldre – hur kan de förebyggas (3 oktober 2018)

Medverkande: Klara Hradilova-Selin, utredare Brå. Christina Tallberg, ordförande PRO. Lisa Lindell, strateg för kvalitet och utveckling, Region Gotland. Anders Larsson, polis och utredare av åldringsbrott.

Moderator: Willy Silberstein

SPEAKER: Trots en åldrande befolkning har kunskapen om äldres utsatthet varit begränsad. Brå har nyligen publicerat en studie som kartlägger utsatthet, otrygghet och oro för brott i denna grupp. I det här avsnittet om *Snacka om brott special* diskuterar en panel under ett seminarium i Almedalen 2018 olika åtgärdsförslag utifrån studien. Medverkar gör Klara Hradilova-Selin, utredare på Brå, Christina Tallberg, Ordförande för PRO, Lisa Lindell, Strateg för kvalitet och utveckling på Region Gotland och Anders Larsson, polis och utredare av åldringsbrott. Moderator är Willy Silberstein. Vi ber om ursäkt för bristande ljudkvalitet på inspelningen, som gjordes i en föreläsningssal i Almedalen.

WILLY: Jag heter Willy Silberstein, är moderator här i dag och kommer att öppna för publikfrågor, om ni har sådana, om ett tag. Upplägget är att jag kommer att intervjua de olika panelisterna och sedan blir det ett samtal då, återigen, om ni har frågor är ni varmt välkomna. Först upp i en skara panelister är Klara Hradilova-Selin från Brå. Klara, du har jobbat med en studie av brott mot äldre. Vad är det viktigaste ni har kommit fram till?

KLARA: Ja du. Svår fråga.

WILLY: Förstår det, en otacksam fråga. Men om du skulle sätta en rubrik på det allra viktigaste om det går att hitta?

KLARA: Jag skulle snarare vilja berätta om varför vi har gjort det här och varför det är viktigt. Det är inte så att äldre blir utsatta i en enormt stor utsträckning för brott, om man jämför med yngre personer. Så det är inte frågan om brottsvolym som är intressant utan det är snarare frågan om att vissa gärningspersoner specifikt riktar in sig mot äldre, utnyttjar deras sårbarhet och begår brott mot dem. Sådant som gör det angeläget att studera. Så det var det som var bakgrunden till att vi initierade projektet.

WILLY: Bara för att klargöra. När ni pratar om äldre, vad tänker ni då ungefär?

KLARA: 65 år eller äldre och det ligger i linje med tidigare forskning och kommer från myndigheter också [Ohörbart]. Men det är också så att brott mot äldre är inte samma sak som åldringsbrott, som man brukar tala om ibland.

WILLY: Vad är skillnaden?

KLARA: Vi har valt att definiera åldringsbrott som brott där den utsattes ålder spelar roll, helt enkelt. Alla som är 65 plus och har blivit utsatta för brott är inte utsatta för typiska åldringsbrott. Det kan vara helt vanliga brott som vem som helst kan drabbas av. Men sedan finns det dem, där åldern spelar roll helt enkelt. [Ohörbart] misshandel också naturligtvis, stölder och väskryckningar.

WILLY: Äldre säger egentligen då i mindre utsträckning att de är utsatta för brott än yngre. Är den här diskussionen [Ohörbart]?

KLARA: Nej, det är den ju inte. Även om andelen äldre som upplever att de är utsatta för de här brotten är lägre än de yngre, så är det fortfarande så att vissa gärningspersoner utnyttjar sårbarheten hos äldre. Det är problematiskt. Sedan när det

tyder på att konsekvenserna blir större för dem som är äldre när man blir utsatt för brott.

WILLY: Varför då?

KLARA: Dels för att många äldre som vi har sett bor ensamma. De saknar naturliga skydds nätverk som arbetsplatser kan erbjuda till exempel. Deras vänner har gått bort. Så dels det att man inte har någon att prata med om sin utsatthet och bearbeta tillsammans med – mentalt men också fysiskt. Mycket tyder på att vid väskryckning till exempel, är det mycket lättare för en äldre person att ramla omkull och skada sig. Läkningsprocessen är också längre, så både fysiskt och mentalt så tar det längre tid att bli hel igen. Många av dem vi har intervjuat – vi har pratat med några äldre om deras erfarenheter och utsatthet – har sagt att de inte vågar gå ut efter att de drabbats av brott som du och jag inte skulle tycka var så allvarliga. Men de sitter där i sin ensamhet och funderar på det och är rädda för att de ska dyka upp igen. Ett vanligt sådant brott är oönskade besök av hantverkare eller hemtjänst som inte riktigt är...

WILLY: Jag tänkte vi skulle komma in på det. Kan du ge några exempel på vilka som är de vanligare brotten mot äldre?

KLARA: Vi dels tittat på vår stora Nationella trygghetsundersökning, alltså en frågeundersökning där man frågar folk om deras utsatthet för olika typer av brott. Så har vi också granskat polisanmälningar med målsägare som är 65 plus. Det är olika bilder men kompletterande sådana. I den här frågeundersökningen är det främst ofredande eller trakasserier som man uppger, hos de äldre. Oönskade samtal från anonyma personer eller ungdomsgång som kastar snöbollar på deras fönster upprepade gånger. Enskilt brott är sällan speciellt allvarligt men det ofta en kedja av

händelser som skapar mycket otrygghet hos äldre. Det är ofta i det egna hemmet också som man blir drabbad i. Där man ska känna sig trygg.

WILLY: Betyder det mer för integritetsövergreppet, att det är hemma hos dem tror du?

KLARA: Så brukar man se det.

WILLY: Du kanske inte vet det men får ni intrycket av att brott mot äldre ökar om du tittar på de senaste åren?

KLARA: Vi har inte tagit med det perspektivet i rapporten. Det innebär en väldigt bred ansats; hur många brottstyper och på nationell nivå också så att något fick vi offra för att [Ohörbart]. Så att just utveckling över tid har vi inte tittat på.

WILLY: Äldre är enligt den Nationella trygghetsundersökningen mindre oroliga för att utsättas för brott i allmänhet men mer oroliga för att drabbas av mer specificerade brott. På vanlig svenska, vad frågas när jag säger så?

KLARA: Man brukar ofta höra och läsa att äldre är så oroliga och rädda för att bli utsatta. Jämför man med vad yngre rapporterar i de här frågorna så är det inte riktigt sant, utan både utsatthet och oro för brott minskar faktiskt med åldern. Det är bara det att man tittar på specifika brottstyper och jämför. Vi har ställt frågan *Är du orolig för att bli utsatt för inbrott* till exempel och då tittar man också på andelen som säger att de har blivit utsatta. Då ser man att utsattheten minskar dramatiskt med åldern – men inte oron i samma takt. Den minskar också, men inte i samma takt. I och med den låga risken att bli utsatt så är oron ganska stor i den gruppen. Det är större glapp där.

- WILLY: Påverkar brottslighet äldres livskvalitet väldigt mycket? Både brottslighet och rädslan? Påverkar det att de inte går ut eller?
- KLARA: [Ohörbart parti]. Det finns några undantag. Just att våga gå ut på kvällarna var det väldigt tydligt att kvinnor som är mellan 74–85 år, kategorin av äldsta i undersökningen, där är det faktiskt 20% som uppger att man inte vågar gå ut i sitt område på kvällarna. Det kan jämföras med 8% bland de som är lite yngre. Det är ganska stor skillnad beroende på ålder.
- WILLY: Även om det inte spelar någon roll – verkligheten säger inte att de ska vara rädda? Man kan uppleva samma rädsla ändå, men det är inte byggt på fakta?
- KLARA: Nej, alltså den nyaste forskningen om otrygghet och rädsla för brott lyfter ganska mycket just att man inte ska se det i relation till varandra, utsattheten och otryggheten. Otryggheten i sig är ett problem. Sedan är det ganska svårt att veta vad som är orsak och vad som är verkan, i och med det faktum att äldre kanske inte går ut lika ofta. Åtminstone kvinnorna skyddar sig på olika sätt. Det kan också göra att de blir utsatta i mindre utsträckning. Det kan också vara så att de är bättre på att skydda sig, för de utsätts inte lika ofta.
- WILLY: Dödligt våld. Hur förhåller det sig i den här gruppen?
- KLARA: Mycket tyder på att det inte är så stor skillnad jämfört med när yngre utsätts, när man tänker på brottstrukturen. Just dödligt våld tittar vi faktiskt lite på material som [Ohörbart] i tiden. I det här fallet så tittar vi på tidsdimensionen också och ser ingen trend direkt. Men sedan 90-talet så har det varit ungefär 10 personer som är 65 eller äldre som har bragts om livet, då av en annan person. Det finns en tydlig skillnad på kvinnor och män, även bland de äldre. För

kvinnor är det ofta relationsvåld, eller någonting som en lite större andel bland äldre kvinnor jämfört med yngre kvinnor som drabbats av; det är att vuxna barn och barnbarn som lider av någon slags kognitiv eller mental ohälsa eller missbruk, under påverkan ofta bryter sig in hos sin förälder. De kanske vill ha pengar till [Ohörbart] och så går det illa. Misshandel av den typen är en ganska stor andel av det dödliga våldet. Det enskilda fallet är inte många sådana men det är ändå ett mönster. När det är män som drabbas av dödligt våld, som äldre, är det ganska stora variationer. Det är en del fyllerbråk. Det är också de här barnen faktiskt. För både kvinnor och män gäller inbrott, där syftet från gärningspersonen inte från början var att ta livet av någon. Men man bryter sig in i hemmet och så råkar någon vara hemma och då slutar det illa. Ytterligare en intressant sak är utvidgat självmord, kallas det. Det är tragiska fall. Äldre par där antingen en eller båda lider av någon sjukdom. De ser inte framtiden och tvingas kanske separera för att den ena har demens och ska flytta till någon hem. De vill inte det och då är de ofta mannen i förhållandet, åtminstone i de fall jag tittat på, som tar initiativet. De kommer överens om det men han tar livet av henne först och tar sedan sitt eget. Tragiska fall, sådana har vi flera stycken.

WILLY: När ni har intervjuat äldre som har blivit utsatta för brott, finns det något mönster som du tycker syns här?

KLARA: Ja, det intressanta är den rädslan som uppstår till följd av att ha blivit utsatt för bedrägeri eller inbrott. De här besöken. Polisen har en särskild kod för det här, stöld i bostad utan inbrott. Man ringer på och säger att man ska kolla ett eluttag och så går man in och snor saker eller begår bedrägerier. Man kan ta betalt med någon kortmaskin och så försvinner kortet. Just de som har drabbats av liknande brott känner

sig väldigt otrygga i hemmet sedan. De är rädda för att personerna dyker upp igen. De är väldigt ensamma många av de vi har intervjuat. De sitter där hemma och väntar och mår sämre och sämre. Ensamhet och isolering är någonting att jobba med [Ohörbart] för att försöka bryta det. Det vi också ser i intervjuerna är att det finns viss skillnad i hur äldre män och kvinnor förhåller sig till sin utsatthet.

WILLY: Hur då?

KLARA: [Ohörbart parti]. Det var sju män och elva kvinnor vi har pratat med. De [männen] vill inte medge att de är sårbara och kanske inte fysiskt lika kapabla. Det var någon av dem som var väldigt kaxig och tyckte att bara han hade upptäckt att fickstölden pågick så skulle han minsann fått stryk. De ska vara handlingskraftiga. Kvinnorna var lite mer benägna, om man ska generalisera, att visa hur sårbar man är i den situationen och medge det. Det finns ingen värdering i vad som är en bättre strategi, det finns också en vits med att försöka sträcka på sig, men det som är nackdelen med det är ju att man kanske inte söker hjälp, helt enkelt.

WILLY: Jag ska snart bjuda upp nästa panelist. Är det något viktigt jag inte har hunnit fråga?

KLARA: Vi har ett helt kapitel med åtgärdsförslag. Ingen av de förslagen kommer landa speciellt väl om inte äldre frågor i bredare perspektiv uppgraderas i debatten. Jag har jobbat med det här i ett års tid och träffat många människor och många brottas med det här att äldre som grupp inte är så intressant. Man är inte produktiv längre och då är man inte intressant. Det är tragiskt för de har bidragit hela sitt liv. Internationella jämförelser visar dessutom, om man jämför med Mellanöstern till exempel, där är de äldre *de vise* och dem man vänder sig till. I Sverige är det inte så utan en

tiondel, enligt de här mätningarna, tycker att äldre är en börda för samhället. Med den inställningen blir det svårt att jobba.

WILLY: Vi ska försöka komma tillbaka till det mer. Stort tack så här långt Klara. Då bjuder jag upp Lisa Lindell från Region Gotland. Du kan stå kvar Klara, vi fyller på här. Lisa, du kommer alltså från Region Gotland. Där jobbar ni strukturerat med frågor om brott mot äldre. Vad gör ni?

LISA: Vi har ju jobbat strukturerat sedan 2010 med frågan brott mot äldre. Framför allt då äldre personer som är utsatta för våld i nära relation. Relationsvåldet som Klara beskriver. Där jobbar vi med flera delar. Man kan säga att vi har byggt upp en strukturell samverkan i Socialförvaltningen där vi jobbar inom fyra områden. Det första området är utbildning. Vi har sett till att alla våra medarbetare på alla avdelningar i Socialförvaltningen, har utbildning i våld.

WILLY: Så att man ska se om det förekommer?

LISA: Så att man kan se, man kan upptäcka och man ska kunna ställa frågor. Man ska kunna lyssna och man ska absolut veta vad man ska göra. Sedan har vi sett över stödet. Vi har gått igenom det stödet vi ger till våldsutsatta personer och sett till att det är anpassat, oavsett vilken ålder eller funktionsnedsättning man har. Vi har också jobbat mycket med strukturen. Det är ju så att vi mer har byggt in oss i att vi är specialister inom den här offentliga branschen Socialtjänsten, som jag representerar. Till slut när man gör det så hamnar man i ett läge där alla är duktiga på att avgränsa sig och vet sitt område. Möter vi då individer som har behov från många områden så blir den här ansvarsbiten ett problem och en frågeställning. Vi har jobbat väldigt mycket med att man istället för att titta på att det inte är

mitt ansvar så ska man istället se vad det är man kan bidra med. Vad kan jag göra för den här individen? Sedan jobbar vi också mycket med information och statistik och det handlar egentligen om att kunna hålla den här frågan levande. Att också kunna se på omfattningen just för att kunna visa på. Vi gjorde en rapport 2013 som heter *Ofredande* där vi gick ut och frågade 6500 äldre på Gotland, om deras erfarenheter av våld. Där 13% av dem har varit utsatta för våld. Det är viktigt att komma ihåg att det är många människor det handlar om och de har rätt till samma stöd som alla andra.

WILLY: 13%, om man jämför, är det mer eller mindre än i andra åldersgrupper, tror du?

LISA: Det är ungefär som i andra åldersgrupper. Det som var unikt med vår studie var att vi inte hade någon övre åldersgräns. Vi frågade alla, och att vi också frågade männen. För när man pratar om våld i nära relationer bygger de flesta studier på kvinnors upplevelser och vi kunde se att män var utsatta i lika hög omfattning. Men med lite andra typer av brott, precis som Klara säger.

WILLY: Vad är skillnaden då?

LISA: Vi kunde se att män framför allt var utsatta för ekonomisk brottslighet och försummelse. Då är det den egenupplevda försummelsen.

WILLY: Vad är försummelse i det här fallet?

LISA: Försummelse är till exempel att få för lite eller för mycket medicin. Inte få tillräckligt med mat. Vi har också exempel från en blind kvinna vars man möblerar om hela tiden och skapar en otrolig otrygghet. Det ingår också i försummelse. Medan kvinnorna generellt var mer utsatta för psykiskt, fysiskt och sexuellt våld.

WILLY: Jag kan inte så mycket om de här frågorna, men är det så att om ett par består av två äldre människor kanske det krävs ännu mer för att man ska separera? Man har levt kanske ett helt liv ihop och man är samtidigt väldigt beroende av varandra. Märker ni det här?

LISA: Absolut.

WILLY: Är det ett stort problem?

LISA: Det är ett stort problem. Jag tycker att man också ska ha en oerhörd respekt för vad individen själv vill. Vi möter ofta par där den ena utsätts för våld och vi har valt i vissa delar att beteckna det för *när våldet inte är någons fel*. Då pratar jag om de paren där den ena partnern blir sjuk och den andra vårdar. I de förhållandena ser vi att det ofta uppkommer våld, åt ena eller andra hållet. Dels har vi demenssjukdomar som gör att man blir mer våldsam och aggressiv. Men vi har också slutkörda anhöriga som begär övergrepp mot partnern för att man helt enkelt inte orkar. I de här fallen är det otroligt viktigt att väldigt varsamt komma in med stöd och hjälp där båda parter får stöd. Då kan det vara så att man kan få platser på samma boende fast inte i samma rum. Det kan vara en väg att gå. Det gäller att hitta de stöd och insatser som är anpassat utifrån just den personens behov.

WILLY: Klara sade att samhället som helhet inte tar frågor om brott mot äldre på samma allvar som andra grupper. Ser du det från ditt perspektiv också?

LISA: Delvis. Samtidigt får man komma ihåg att jag kommer från Socialtjänsten och jobbar med dem, så jag har de här frågorna framför mig hela tiden. Jag tycker det finns en generell åldersdiskriminering i samhället.

WILLY: Är den stor?

LISA: Det är ett problem, som så mycket annat.

WILLY: Är det för stort?

LISA: Ja, jag tycker ju det. Lagstiftningen beskriver aldrig ålder i rättigheter och det måste vi ta till oss. Alla vi som jobbar i offentlig sektor och frivilliga organisationer. Alla våra medborgare har samma rättigheter oavsett.

WILLY: Och alla vi [Ohörbart]. Stort tack så här långt. Då ber jag nästa talare, Anders Larsson från Polisen att komma fram. Välkommen upp Anders.

ANDERS: Tack.

WILLY: Du jobbar med polisens *Circa*-grupp, vad är det?

ANDERS: Det är en specialgrupp inom polisen, som jobbar med seriebrottslighet mot äldre.

WILLY: Beskriv konkret när du säger seriebrottslighet. Vad kan det vara?

ANDERS: Ja, när vi betecknar det som en serie så är det fem brott.

WILLY: Vilken typ av brott är det?

ANDERS: Det vi jobbar mot är grova stölder och grova bedrägerier. De förövare som vi hanterar är de som kommer in från ett annat ett annat land och är här några veckor och begår brott, och sedan fortsätter till något grannland eller något annat land i Europa och begår brott. Förutsättningen är att man inte behöver kunna svenska språket, man kan utföra dessa brott ändå.

WILLY: Vad gör dem?

ANDERS: De utför som regel fickstöld i butiker och tar plånböcker med kontanter. Ibland har man även kanske *shoulder-surfat*

– man har sett när de äldre slagit in pinkod och då tar man även bankkortet och så tömmer man kontot.

WILLY: Då pratar vi huvudsakligen om brott mot äldre?

ANDERS: Ja, vi utreder bara brott mot äldre, 65 år och över.

WILLY: Hur svårt är det här för polisen? Du säger att de kommer resande hit, är här en kortare tid och så drar de vidare. Hur svårt är det då för polisen att motverka det?

ANDERS: Det är svårt. Det är tyvärr inte så ofta som vi griper dem i landet. Men vi har utvecklat en metod. Många av dessa syns ofta på övervakningsbilder i butiker eller när de tar ut pengar med bankkortet. När vi väl får en identitet då jobbar vi med häktning i sin frånvaro och så efterlyser vi dem internationellt. Så bara för att de lämnat landet innebär det inte att man undgår lagföring och straff.

WILLY: Är det folk som är svenska medborgare så är det ju lättare med personnummer och allt. Här är det väldigt svårt.

ANDERS: Men vi har utvecklat ett hyfsat bra samarbete med andra länder. Vi utbyter mycket information. Vi kan bolla övervakningsbilder mellan varandra för att få identitet.

WILLY: Där är tekniken så bra att om man har en hyggligt bra övervakningsbild så kan polisen i andra länder ofta hjälpa till?

ANDERS: Ja, så är det. Det kan ta en vecka eller flera år ibland innan vi får identitet. Men vi jobbar långsiktigt.

WILLY: Hur stort är det här problemet med inresande ligor och så?

ANDERS: Vi brukar kartlägga ungefär 49 per år.

WILLY: Nästan en i veckan då?

ANDERS: Ja. Sverige är ett land man gärna besöker.

WILLY: För att vi är ett rikt land?

ANDERS: Ja visst, vi har gott om pengar.

WILLY: Är vi rika och naiva?

ANDERS: Ja, det är vi. Vi är naiva. Många äldre tror gott om folk, vilket är synd att man inte får göra men ibland får man vara lite mer försiktig och vaksam.

WILLY: På tal om det. Ni arbetar ju också med att utbilda äldre. Vad gör ni?

ANDERS: Vi kartlägger, samordnar och utreder. Så vi gör allt från ax till limpa. Det innebär att vi inte kan utbilda i den utsträckning som vi vill. Men vi försöker medverka vid föreläsningar hos PRO och Seniorerna och så vidare.

WILLY: Hos Brå?

ANDERS: Ja, precis. Hos Brå. Vi är med på mässor och sådant och vi har även bidragit med information vad gäller informationskampanjen *Försök inte lura mig* som innehåller material och filmer som visar på typiska tillvägagångssätt. Den kan man driva i studiecirkelform.

WILLY: Är det svårt att utbilda äldre så att de ser hoten och riskerna? Om du ändå ska generalisera.

ANDERS: Det vill jag inte påstå. Jag tycker det finns ett stort intresse när vi föreläser. Det är ofta välbesökt. Sedan försöker vi också använda media, men det är alltid en balansgång där. Man vill ju inte skrämmas och att äldre ska få en bild att det är hur mycket som helst. Vi försöker använda media och varna för ligorna som kommer in och använder ett speciellt modus.

WILLY: Är det några trender eller något nytt som har dykt upp när det gäller brott mot äldre nu i Sverige?

ANDERS: Nu är det väldigt frekvent med bankbedrägerier. Att förövarna får de äldre att logga in på Internetbanken.

WILLY: Där är de väldigt duktiga när de ringer?

ANDERS: Ja, de är väldigt duktiga. Och de använder teknik så att det ser ut som att det är banken som ringer. Det är miljonbelopp som man kommer över.

WILLY: Ja, och där är råden att aldrig slå in när någon ringer?

ANDERS: Nej. Banken ringer ju aldrig på det sättet.

WILLY: Till sist. Ser du något behov av lagar som borde ändras? Nu har du chansen att ändra och tycka till här, om du får göra det som polis.

ANDERS: Vi var ju inne på det här med bankbedrägerier. Där kan ju bankerna se över sina rutiner till exempel.

WILLY: Hur då?

ANDERS: Om vi tar det här med internetbedrägerier. Där finns det, som jag ser det, vissa brister i systemet hos banken.

WILLY: Vad är det då du tänker på, konkret?

ANDERS: Det är att förövarna kan ställa sig i kö för att komma in på offrets internetbank genom att slå in personnumret. Sedan när offret i sin tur loggar in på en annan dator, då är det förövaren som först kommer in och kan börja hantera konton och sådant.

WILLY: Och det skulle rent tekniskt inte vara så svårt att stoppa?

ANDERS: Bankerna borde ju kunna lösa det på något sätt.

WILLY: Tycker du det rent allmänt att bankerna är 100% engagerade i det här arbetet? Eller kan de göra mer?

ANDERS: Det varierar.

WILLY: Det finns också banker som borde göra mer.

ANDERS: Ja, absolut.

WILLY: Tack så här långt Anders. Den sista som ska komma upp nu är Christina Tallberg från PRO - pensionärernas riksorganisation. Välkommen upp Christina. Du har antecknat en del här har jag sett. Vad har du antecknat?

CHRISTINA: Det är mitt sätt att lyssna, att anteckna.

WILLY: Men är det något särskilt som du reagerar på?

CHRISTINA: Det finns ju så många frågor. Jag börjar med den här frågan om våld i nära relationer. En viktig fråga, och den här är ju så djup så jag tänkte lyssna på dig från Region Gotland. Vi säger det här med att många tror att äldre lever i någon sorts harmoni bara för att man blir äldre. Men vi brukar säga att våldet tyvärr inte går i pension, utan det fortsätter också hos äldre. Har man en man som har misshandlat tidigare så slutar inte det bara för att man blir pensionärer. En utav de mest tragiska saker, som jag känner, är att kvinnan tyvärr tvingas att stanna kvar i den här relationen.

WILLY: Varför tvingas hon?

CHRISTINA: Hon stannar kvar på grund av ekonomiska skäl. Hennes pension är alldeles för låg så hon har tyvärr inte råd att lämna sin man.

WILLY: Så då måste hon leva kvar i ett förhållande där hon blir misshandlad?

CHRISTINA: Ja, det är det alldeles för många som gör. Det gör mig väldigt sorgsen och också upprörd. Det är därför vi jobbar mycket för att höja pensionerna så att man ska kunna stå på egna ben också som kvinna. Även om har jobbat inom vården och annat där man inte får så höga pensioner. Det är en bit.

WILLY: En fråga där. Tror du att det här är ett fåtal fall, eller är det relativt vanligt att ekonomin gör att man tvingas leva kvar i ett förhållande med våld?

CHRISTINA: Det är alldeles för många som tvingas till det i de rapporter som vi har fått, tyvärr. Det är ju också så att detta är så skuldbelagt. Man pratar inte med sina väninnor om det här, eller om det är barn och barnbarn som också misshandlar. Det är väldigt skuldbelagt. Man pratar inte särskilt mycket och därför är det så viktigt det här som du sa att personalen, inte minst de som finns inom hemtjänsten, har en bra information och kan se att det är något som inte stämmer i det hemmet.

WILLY: Christina, Region Gotland verkar jobba bra och systematiskt med detta. Är Region Gotland representativt för Sverige eller är det betydligt sämre på många platser?

CHRISTINA: Jag tror bilden är blandad hur man jobbar systematiskt med den här frågan. Jag önskar ju att man jobbar med den här systematiken så att den här personalen har utbildning i att kunna se. Det är också viktigt att det finns en kontinuitet hos de som kommer i hemtjänsten, så det inte är för många okända. Kommer du för första gången till ett par och inte känner dem så upptäcker du inte sådana här saker. Det är först när du har varit där kontinuerligt som du ser. Precis på samma sätt som du kan upptäcka att man blivit sjuk eller att något har förändrats i hälsotillståndet. Kommer du bara någon enstaka gång så ser du inte att Anna har förändrats helt enkelt. Det här är en bit utav det här som vi jobbar med väldigt mycket. Vi brukar ta upp den här frågan bland annat på internationella kvinnodagen. Vi har haft stora seminarium i Stockholm kring den här frågan för vi måste lyfta att detta sker. Det är den ena frågan. Sedan är det ju de här andra bitarna också hur man utnyttjar äldres utsatthet.

- WILLY: Vad tänker du på främst då?
- CHRISTINA: Jag tänker på de andra brotten. Att man utger sig för att komma från hemtjänsten, från bostadsföretaget eller helt normala funktioner runt omkring det egna boendet. Så har man legitimation som verkar se okej ut och så kommer man in i bostaden. Oftast är det ju inte bara en person som kommer in. Utan en uppehåller och en försöker att prata om att man kommer från till exempel fastighetsbolaget och går runt och mäter och tittar på saker och ting. Och sedan så kommer [Ohörbart] och så utsätts man. Även där är det också smärtsamt att tillstå att man blir lurad. Jag tror både för män och kvinnor, ännu mer för män, är det svårt att säga *Jag blev lurad, jag borde inte ha gått på det utan jag borde ha sett upp med vilka jag släpper in*. Men det blir förfinade metoder hela tiden från de som vill illa och då är det inte så lätt för äldre. Då pratar jag ännu mer om de som är uppåt i åldrarna och i synnerhet om du ensam, att kunna urskilja vad som är rätt och vad som är del.
- WILLY: Jag pausar dig där. Du kommer att få komma tillbaka men jag tänkte vi skulle ta upp detta, Klara. Det som vi skulle återkomma till. Åtgärder? Det vill jag höra från er alla, vilka åtgärder ni tycker är viktiga att se. Klara, du får börja.
- KLARA: Som sagt. Sista kapitlet i rapporten är ju just om åtgärder. Vi lägger fram 20–30 olika typer av åtgärder som vi [överlappande tal]. Det är svårt att rangordna dem men om man ska nämna ensamheten och isoleringen som vi var inne på var ett stort problem. Om man kan minska det på något sätt. Vi har olika typer av volontärverksamheter. Det pågår ju sådana på olika håll i landet. Men att försöka utöka den typen av verksamheter där äldre ibland hjälper andra äldre till exempel så att ingen behöver vara ensam. Man kan följa med till läkare. Även ungdomar kan hjälpa till.

Grannsamverkan är också en sådan åtgärd som man initialt tog fram för att förebygga inbrott i olika områden. Där skulle man också kunna rikta in sig på att om man vet att det bor en gammal dam där, så kan man vara lite mer uppmärksam på hur hon har det. Kommer det någon av hennes söner alldeles för ofta och det låter illa från lägenheten? Han kanske har missbruksproblem? Det har vi sett i ganska många scenarion. Var uppmärksam och hjälpsam, helt enkelt. Att bryta isoleringen är ganska viktigt. Christina var inne på det här med att hemtjänsten har väldigt många olika personer som passerar många äldres hem. Socialstyrelsen har kommit fram till att det är 20 olika personer på en tvåveckors-period. 24 tror jag det var. Det skapar olika risker, man vet aldrig vem som är vem och det blir svårt för äldre att med säkerhet veta att personen kommer från hemtjänsten. Det är väldigt lätt att utnyttja det här systemet. Även om de kanske inte begår brott, så är det otrygghet i sig då det är så många främlingar som passerar ens hem. Där föreslår vi kanske någon slags tak.

WILLY: Dessutom är det svårare för personalen att se problem om man inte har en kontinuitet.

KLARA: Sedan kan man också fundera över anmälningsskyldighet när man misstänker att det pågår våld i ett hem. Det har man inte idag. Man är skyldig att anmäla när man misstänker missförhållanden inom äldreomsorgen, själva kollegorna. Men inte när man misstänker att det är en anhörig som misshandlar.

WILLY: Lisa, vad toppar din önskelista?

LISA: Många saker. Jag håller med om det du säger men sedan så tänker jag att någonting som vi tillsammans skulle kunna bidra med är just angående den här skammen och skulden

som du är inne på. Vi måste alla börja prata om de här frågorna så att den skammen hamnar där den ska hamna. Inte hos den som utsätts. Och att fler på det sättet också kan söka hjälp. Där behöver vi vara tydliga med vad är det för stöd vi faktiskt kan erbjuda. Du pratade om att det är många som behöver stanna i relationen på grund av ekonomi till exempel. Det är ju faktiskt så att du har rätt att få ekonomiskt stöd som våldsutsatt, så det finns mycket stöd att få. Men det krävs ju att individen vågar och vill göra detta. För att komma dit, för det tycker jag är det stora problemet, måste vi lyfta dessa frågor och visa att det är vanligt och ingenting att skämmas för. Så ska man inte behöva leva.

WILLY: Har du något förslag? Jag begär inte att du ska ha det bara för att du sa att det var viktigt att man försöker ta bort skammen från de som är utsatta. Vet du något sätt man skulle kunna uppnå det på?

LISA: Jag tror att ju fler som pratar om det. Ju fler som vågar berätta att man varit utsatt. Ju fler vi blir som förstår, kan och vet om det här desto mindre skamligt är det. Du känner dig inte heller lika ensam. Det har vi sett. Vi har ju byggt upp bland annat att vi har särskilda stödgrupper för äldre som har varit utsatta länge. Och att hamna i en grupp med fler som också har varit med om liknande erfarenheter har varit jättevärdefullt för de här äldre.

WILLY: Anders?

ANDERS: Ja det är viktiga ord som sägs här. Vi möts ju också ofta av det här att de äldre känner skam. Vi försöker bidra med att när man gör en polisanmälan då blir det också en påföljd. Man kanske får kränkingsersättning och så vidare. Det är viktiga signaler som vi försöker sända ut. Vi måste hjälpas åt

helt enkelt. Sedan så kanske vi skulle vilja ha kameror i större utsträckning.

WILLY: Var då?

ANDERS: Det är mycket stölder hemma hos äldre där man tränger sig in hos dem utan att göra inbrott. Lek med tanken att det finns någon möjlighet att de kan sätta på en kamera där eller någonting.

WILLY: I bostaden?

ANDERS: Ja.

WILLY: Samtidigt är det rätt känsligt?

ANDERS: Ja.

WILLY: Men du tror att vinsterna skulle vara så stora?

ANDERS: Det är bara en tanke. Det är alltid en balansgång det här med kameraövervakning. Från min horisont så lever vi ju på bra övervakningsbilder. Det är jättesvårt att utreda när vi inte har några övervakningsbilder, för det är också så att om man backar bandet några år så tidigare kunde vi till exempel hämta in telefontrafik tillbaka i tiden. Det kunde vara ett halvår eller ett år. Idag är det helt andra förutsättningar för oss. Det kanske bara är en månad och det försvårar för oss.

WILLY: Christina, önska på.

CHRISTINA: Vi arbetar ju tillsammans med polisen och brottsofferfonden med det här materialet *Försök inte lura mig* bland annat, som du nämnde. Det är väldigt viktigt att vi har studiecirkelar, utbildningsverksamhet och att man kommer från polisen på våra möten. Vi samlar väldigt många människor om vi har möten. Det är inga små församlingar utan det handlar om hela landet. Det kanske är 100–200 personer som är på ett möte. Det är jätteviktigt att man får

informationen direkt om vad det är man ska tänka på så man inte luras. Att vi pratar om de här frågorna och att när det gäller just övergrepp, rena fysiska och psykiska övergrepp – att man också pratar om dem och att man aldrig ska acceptera att bli misshandlad. Det är det klassiska att så fort det händer så ska man lämna det förhållandet. Det är lättare sagt än gjort men det är så allvarliga frågor och i värsta fall så leder det också till för tidig död. Det måste vi också kunna se. Plus detta där man också gör olika saker där personer blir skadade fysiskt. Det här med att man rycker en väska och faller i gatan och får frakturer och andra saker. Det är både fysiska skadan men inte minst den psykiska skadan som måste läka.

WILLY:

Christina, får jag fråga dig. Jag anar att du inte vet men. Är din känsla att äldre i Sverige är nöjda med polisens hjälp för dem, i sin egenskap av äldre, när de utsätts för brott?

CHRISTINA:

Jag har väldigt svårt att svara på det. Jag tror att det handlar mer om att man anmäler och blir trodd på det man säger. En del känner att det var en sådan liten grej så det kanske inte lönar sig att anmäla eller ringa polisen och tala om. De tänker att de kanske själva varit slarviga så det kanske inte lönar sig. Men vi säger att så fort det är någonting så ska man anmäla och känna en förtröstan till polisen. Något annat kan vi inte säga utan vi måste ge stödet. Är det så att man blivit utsatt för en handling så måste det beivras. Det handlar mycket om att vi pratar om och synliggör det här problemet. Det tror jag är väldigt viktigt. Då är det väldigt viktigt med det här som vi sagt i många sammanhang, att det bedrivs forskning. Det är genom forskning som vi får kunskaper vad det är som ska göras. Där får man ännu mer siffror och bakgrund konkret och då blir det även att föra fram dessa frågor till politiskt ansvariga. För oss i

pensionärsåldern i PRO och andra pensionärsorganisationer är det självklart att vi hela tiden jobbar med samhällets breda frågor. Då är det vår uppgift att föra fram vad vi tycker och tänker till politiska beslutsfattare och det gör vi också.

WILLY: Hör ni. Jag tänkte att om det är någon här som har en fråga så är det väldigt kul om ni vill ställa den!

Publik, INGER: Inger Odén heter jag. Jag har arbetat inom Brottsofferjouren i några år. Där har jag mött många och min erfarenhet är att det är mer kvinnor och män. Men jag skulle säga att det är väldigt få äldre.

WILLY: I Brottsofferjouren?

PUBLIK, INGER: Nej, det är flera äldre som jobbar där men av dem som ringer som vi får kontakt med så är det få. De som kommer från polisen, som kan förmedla kontakt med oss, är ytterst få. Det är också få äldre som tar kontakt direkt, enligt min erfarenhet.

WILLY: Alltså tar kontakt med?

PUBLIK, INGER: Som enskild person så kan du ta kontakt med Brottsofferjouren om du varit utsatt för brott. Det finns de som gör det och de föredrar det framför att ha kontakt med Soc, för att de kan ha dåliga erfarenheter av det och kan också vara rädda för att ta kontakt med polisen. Då kan de ringa till Brottsofferjouren och prata med oss. Jag vill bara slå ett slag för att vi finns. Man kan ha samtal med dem som önskar, som har ensamhetsproblematik, men vi har också ett nätverk där vi förmedlar kontakter.

CHRISTINA: En väldigt viktig fråga för oss är att förmedla att vi finns, helt enkelt. Det är därför vi har det här gemensamma projektet också tillsammans med er och polisen.

WILLY: Tack. En fråga till?

MONICA: Ja, vi har fått en fråga på mail. Jag vet inte om polisen kan svara på det? Det handlar om detta med att om man går in på Hitta.se eller Eniro så är det väldigt lätt att få fram ålder om du slår på en adress och hittar en person. Där har vi fått en fråga från en person som gärna vill att vi tar upp det på seminariet. Varför går det inte att ta bort det? Det är väldigt svårt att få bort.

ANDERS: Ja, jag vet vid något tillfälle så tittade jag efter någon i Finland och det var helt annat där. I Sverige får du fram väldigt mycket information. Vi ser regelbundet att förövarna använder Ratsit eller vad det nu kan vara för att söka fram äldre. Det finns sökfunktioner där du kan söka på en gata och så får du fram alla som är kanske 90 år.

WILLY: Vad tycker du om det?

ANDERS: Jag tycker inte att det är bra.

WILLY: Ser ni att detta utnyttjas?

ANDERS: Ja, absolut. Det är regelbundet.

WILLY: Det är ett verktyg för kriminella?

ANDERS: Ja. Vi hade en utredning nyligen där man hade använt Ratsit. Förövarna utgav sig för att vara barnbarn och ringde upp finsktalande, som de sökte fram via Ratsit. Vi såg i deras mobiltelefoner som vi tog i beslag att det fanns sökningar där och det erkände de också i förhör.

WILLY: Någon annan som vill kommentera just det? Finns det någon mer fråga? Annars tror jag att vi rundar av här? Då ska vi göra *Willys MVM* - min viktigaste mening. Det medskick ni vill att den här gigantiska publiken ska ta med sig från detta viktiga seminarium. En mening var. Vi börjar med Klara.

KLARA: Herregud. Jag har för många meningar i mitt huvud men någonting som jag inte fick fram men som jag skulle vilja trycka lite mer på är just att vissa brott vet vi ganska mycket om. Bedrägerier och stölder mot äldre är fortfarande ett stort problem men vi vet ju mycket mer om det jämfört med till exempel sexualbrott och misshandel som äldre också utsätts för men som är väldigt svårstuderat. Inte bara i relationer utan också de som lider av demens, bor på ett boende, är liggande och är helt i händerna på sin omgivning. Hur ska man undersöka deras utsatthet. Vem ska man fråga? Man kan fråga dem, hur kommer det gå? Man kan fråga deras omgivning men det är de som också är de potentiella förövarna. Som forskare är det största utmaningen att skaffa kunskap om den typen av utsatthet. Bland personer som har olika åldersrelaterade funktionsnedsättningar, både kognitiva och fysiska. Hur ska man studera detta? Hur vanligt är det här? Det vet vi ju inte.

WILLY: Där man även förmodligen kan utgå ifrån att det är vanligare än vad vi vet.

KLARA: Ja absolut.

WILLY: Lisa.

LISA: Ja nu tänker jag sno extra meningar också. Jag tänker att vi ändå har ett väldigt samhälle. Jag tänker att vi är många organisationer, myndigheter, offentliga aktörer, ideella aktörer och privata aktörer som vill gott. Om alla vi gör vårt allra yttersta för vår del, så blir det en väldigt bra helhet. Jag tänker att min mening blir att: Låt oss gå tillbaka till våra egna verksamheter och se till att dessa är så bra som möjligt. Om alla andra också gör det så kommer det att bli bra.

WILLY: Tack. Anders.

ANDERS: Jag skulle vilja säga: Anmäl brott. Vi gör vårt yttersta för att vi ska få fast förövarna och att vi ska få en påföljd. Sedan är inte alltid polisen bra och vi kan utvecklas, men anmäl.

WILLY: Tack. Christina.

CHRISTINA: Jag skulle vilja säga två saker. Dels det som vi började säga att våldet inte går i pension. Sedan, *försök inte lura mig*. Det vill säga att stärka de äldre med att ha mer kunskap så man inte blir lurad.

WILLY: Då sätter vi punkt för detta seminarium.

SPEAKER: Du har hört ett avsnitt av *Snacka om brott special* från ett seminarium i Almedalen 2018 om brott mot äldre. Medverkade gjorde Klara Hradilova Selin, utredare på Brå, Christina Tallberg, Ordförande för PRO, Lisa Lindell, Strateg för kvalitet och utveckling på Region Gotland och Anders Larsson, polis och utredare av åldringsbrott. Moderator var Willy Silberstein. Fler avsnitt hittar du i din podd-app eller på Brås hemsida: bra.se. Tack för att du lyssnade!